

VÄLSKÄRIN KERTOMUKSIA

VIIMEINEN LUKU: **Kari** AUNUKSEN RINTAMALLA

Vuosi 1949 oli merkittävä vuosi, se oli sodan vuosikymmenen viimeinen ja sarjakuvan ystäville toisenlaisen mullistuksen alkuvuosi: tuolloinhan ilmestyivät Suomeen ensimmäiset kolme täysiveristä sarjakuvalehteä. Silloin löytiin jälleen nauvoja kotimaisen sarjakuvan arkkuun, joka oli sodan melskeen laannuttua yrittänyt vaatimatonta nousua Piirtopalat-lehden sivuilla (kts. Sarjainfo 1977: 3/4). Olivathan näiden uusien lehtien sarjakuvat järjestään ulkomaista tavaraa. Ne veivät nuorta lukijakuntaa entiseltä viihdelehtien valtiailta, Yrjö Halmeen Ilmarinen Oy:ltä. Ilmarisen lehdistä suosituimpia oli Lukemista Kaille ja tässä lehdessä alkoi, ikäänkuin myöhästyneenä muistutuksena suomalaisen sarjakuvan menneistä päivistä, ilmestyä tuona samaisena vuonna 1949 Kari Suomalaisen sarjakuva Välskärin kertomuksia.

"Välskärin kertomukset - ainutlaatuinen kuvatarina", näin mainosti lehti kaksoisnumeronsa 11-12 kannessa. Ja esitteli uuden sarjansa sisäisivuilla seuraavaan tapaan: "Kun tähän saakka sotavuosista alkaen lukemisessamme on ollut kuvatarinana vain säännöllinen ystäväme Heiskaa kuvailleva sarja, niin nyt se on saanut pari uutta toveria. Ensinnäkin on kotoinen ja varmasti kaikkia historiallisia tapauksiamme tutkineita lukijoitamme kiehtova kuvasarja, jonka aihe on otettu Välskärin kertomuksista. Tämän tapainen kuvasarja on uutuutta Suomessa, sillä eipä ole uskallettu ryhtyä kotimaan voimin tällaiseen suuryritykseen. Useita vuosia sitten sarja kuitenkin aloitettiin ja nyt sen julkaisemiseen ryhdytään. Jännitystä siinä on niin runsaasti, että lukija tempautuu alun alkaen mukaan. Mutta niinpä Välskärin kertomukset ovat erinomaisten kiitollinen aihe taiteilijalle, joka uskaltaa niihin käydä käsiksi." Mainittakoon, että se toinen uutuus oli Frank Godwinin "herttainen ystäväme Risto" eli Roi Rohkea (Rusty Riley).

Kari Syvärin voimallisuudella

Tämä uskalias taiteilija oli siis nuori Kari Suomalainen (s. 1920), joka juuri sodan aattona oli valmistunut Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulusta. Vuosi 1943 näki hänet tiedotuskomppanian taiteilijana kaukana Karjalassa, tarkemmin sanoen Syvärijoen maisemissa, minne asemasota oli rintaman jähmettänyt. Ulkomailla siis täytyi Karin ryhtyä

toteuttamaan haavettaan, luoda "maailman paras sarjakuva". Asiasta oli sovittu Yrjö Halmeen kanssa, jonka lehtiä hän oli avustanut jo vuodesta 1937 kirjoittamalla jännityskertomuksia ja piirtämällä kansikuvia. Mutta nyt alkoi Halme hermostua, kun valmistu syntyi kovin hitaasti. Lehtikustantajalla oli tuolloin sangen edistyksellinen halu julkaista uutta kotimaista sarjakuvaa, ja jo 1938 Kari oli vähällä saada kunnian uran aukaisusta seikkailusarjakuvan saralla lännentarinallaan Henkensä kaupalla. Mutta silloinkin työn huolellisuus oli hidastanut sen verran, että varmaranteinen Eeli Jaatinen (1905-1970) ehti edelle Tarzan-henkisellä sarjallaan Keskellä viidakkoa. Verkainen edistymisen oli tällä kertaa sangen ymmärrettävää. Välineiden puute tai huono laatu ei kuitenkaan ollut esteenä, saksalaiset aseveljet toimittivat riittämiin Pelikan-tehtaiden laatuotteita. Kantoina kassessa olivat nuoren taiteilijan itselleen asettamat kovat vaatimukset ja ennen kaikkea korkeat esikuvat. Kari oli varmaakuinen sarjakuvanharrastaja ja ihaili Hal Posteria (1892-), Milton Caniffia (1907-) ja Alex Raymondia (1909-1956). Ennen sotaa hän jo mieli "Suomen Alex Raymondiksi" ja tunnustaakin poimineensa Henkensä kaupalla -sarjaansa Raymondin Iskevistä Salamasta (Flash Gordon) jäsenen sieltä ja asennon täältä päästäkseen tyyliilisesti mahdollisimman lähelle suurta mestaria.

Sen vähäisempi ei hänen päämääränsä ollut nyt Välskärinkään tapauksessa.

Renessanssimestarit ja van Dyck

Varsinainen innoittaja oli Hal Fosterin historiallinen klassikko Prinssi Rohkea (Prince Valiant), erityisesti sarjan upea puvusto. Sarjakuvan suurmiesten lisäksi Kari ihaili tuolloin myös erityisesti ruotsalaista Carl Larssonia (1853-1919), joka nyt 1970-luvulla nousi uudelleen muotiin. Larssonhan on Välskärin kertomuksien toinen alkuperäiskuvittaja Albert Edelfeltin rinnalla. Siinä & olikin jo asian ydin koossa yrittäjälle, joka ei kuvia kumartelisi: juoniaines Topeliuksen tekstistä, huolellisen tyylin kannustimeksi Fosterin dokumentaarinen ote. Peläten, ettei tämä oikein riittäisi, Kari opiskeli varta vasten renessanssiajan maalareita ja etenkin alankomaalaista Anthonis van Dyckia (1599-1641), muotokuvaajista suurinta. Sitten vain töihin.

Koristeellinen seikkailusarja

Yhtä vaikeaa kuin yltää maineikkaiden esikuvien tasolle piirrostyössä oli varmaan pomin rönnyilevästä ja pikkutarkasti maalailevasta tekstistä selkeä, toiminnallisuus.

Lännensarjassa Henkensä kaupalla tapahtui kesken sarjan selvä tyylinmuutos, myös tarinan nimeä muuttu vaihtui. Näyttää siltä kuin varhaisempi Alex Raymondia jäljittelevä ote olisi vaihtunut Milton Caniffin mustia pintoja ja eksotisia konnaa suosivaksi.

nen juoni kertomukseen. Topeliuksen klassikko vetoaa useasti mielikuvitukseen, visuaalinen uudelleensovittaja joutuu varmaan vaikeuksiin valitessaan tarjoutuvista mahdollisuuksista mieleistään. Niinpä Karikin teki ratkaisunsa ja lähti seuraamaan nuorta Kustaa Perttilää, iljettävää munkki Hieronymusta ja kuvankaunista Regina von Emmeritzia pysyttellen visusti näiden päähenkilöiden edesottamuksissa. Skenariosta tuli siis niukanpuoleinen, mutta vielä tännäänkin Kari katsoo dramatisoineensa juonenkulun sarjakuvaa hyvin sopivaksi. Kaikissa tapauksissa oli pääpaino kuitenkin graafisessa toteutuksessa: uutujaon vaihtelevuudessa, musiien pintojen dramaattisessa käytössä, henkilöiden ilmeikkyydessä ja yleensäkin viivan hienopiirteilyssä. Välskärin kertomuksia on eikkailusarjakuva, jonka jokainen iku muodostaa koristeellisen kokonaisuuden. Puhtaaksi piirrettynään Kari teki A3-kokoiselle hyvälaatuiselle kartongille käyttäen niin ihuttä terästä, että kädensijana toimi tavanomaista vartta paremmin kevyt korkinpala. Tällä työkalulla hän sitten "radeerasi" hiusviivan toisensa perään, kunnes kasvot, vaatteet, jopa valot ja varjotkin saivat ikään kuin käsinkosketeltavan pinnan. Semmoista jälkeä toistivat tuonkin ajan painovehkeet hienosti. Entä maksettiinko työstä laadun mukaan? Ei puhettakaan, 70 markkaa planssilla, mikä nykyrahassa tekee siinä 150 mk. Rikastumista haittasivat myös varsinaiset velvollisuudet, jotka veivät suurimman osan TK-miehen ajasta. Viran puolesta oli kuvattava sodankäyntiä ja muuta elämäntapa rintamalla. Suur-Suomen uudet läänitukset karjalaisine asujaimineen olivat eritoten tiedotuskomppanioiden miesten kiinnostuksen kohteina. Näitä dokumentteja tapaa myös Karin piirroskokoelmassa Sotakuvia (1963). Sitten ehti kohdalle vuosi 1944. Ja sen myötä tuli hänelle ja koko Suomen armeijalle aivan muita kiireitä.

Ilmarisen alamäki

Sarjakuvaa Välskärin kertomuksia valmistui vuosina 1943-44 kaikkiaan 25 planssia, jotka siis julkaistiin vasta viisi vuotta myöhemmin. Miksi moinen viivytys? Ehkäpä Halme säästeli keskeneräisiksi jäänyttä sarjaa käyttäköseen sitä jossain sopivassa välissä. Ehkäpä sarjan jatkamisestakin olisi voitu keskustella, olihan Karilla sodan päättyessä mielessä ajatus sarjakuvalehden perustamisesta. Tuntuu siltä, että selitys piilee Ilmarinen Oy:n tiloissa talousjohdossa, joka yllättäen alkoi vetää pussinsuuta tiukkaile. Muut kustantajat tekivät juuri ilmeisesti ja Ilmarisen alamäki alkoi. Siihen ryytyi myös Karin suunnitelma uudesta seikkailusarjasta, jossa pääosaa esitti nyrkkeilijä. Niinpä niin, minkälaisen sarjakuvapiirtäjän Suomi on hänessä menettänytään.

Sillä näytönsä on edellismainittujen lisäksi muitakin. Sotavuosina valmistui Anni Swanin lehteen Sirkkaan kaksi sarjakuvaa, Herra Aasi ja kärsinä professori Rillistä. Edellinen oli tekstiinsä saa-

Kari puolisoineen Waldorf Astorian Starlight-salissa. Bileet järjesti National Cartoonist Society ja pöytäseura oli sen mukaista.

nut vaikutteita Nalle Puhin isän, Alan Alexander Milnen tyylistä ja jälkimmäisessä Kari jäljitteli tarkoituksella vanhan kunnan Nilhelm Buschin (1832-1908) persoonallista piirtimenjälkeä. "Imiteerasin aika hyvin", sanoo Kari. Käsikirjoituksen tekoakin hän kokeili kirjoittamalla juonen Martti Viitalan piirtämään lastensarjaan, joka julkaistiin Lasten Maailmassa neljäkymmenluvun lopulla.

Sarjakuvat tännään

Helsingin Sanomien poliittisena pilapiirtäjänä hän aloitti 1951 eikä sen koommin ole varsinaisia sarjakuvia tehnyt. Alaa on tullut silti seurattua sitäkin tiiviimmin, etenkin USA:n matkalla 1960. Kari sai nimittäin 1959 National Cartoonist Societyn Reuben-palkinnon ja tapasi vuotta myöhemmin matkallaan amerikkalaisen sanomalehtisarjakuvan koko kerman (Löysin lännen, matkapakinoita 1960). Nykyisiä seikkailusarjoja hän ei viitsi seurata, mutta pitää monista huumorisarjoista. Uusista kotimaisista Jorma Pitkäsen Viski Salomea miellyttää nimenomaan viitsensä voimalla. Suurin ongelma sarjakuvantekijöillämme onkin Karin mielestä ideoiden ja käsikirjoitusten puute, "sisältöhän se määrää muodon". Tekniikkaa ylipäänsä painotetaan liikaa. Yhteistyön

mahdollisuutta Pohjoismaiden kesken hän epäilee, "ruotsalaisten huumorintajua nyt voi verrata vain saksalaiseen huumoriin." Omista sarjoistaan Kari sanoo tännään, että ne olivat vain semmoista käsiharjoittelua. Niinpä kun elokuvamies Veikko Itkonen kerran maanitteli häntä amerikkalaistyyliseen sarjakuvatehtailuun, vastasi Kari vain: "Ei me teemiseit täällä viitsitä, ollaan laiskoja eikä niistä rahoistakaan niin väliä..." Siihen jäi.

Timo Reenpää

Sarjainfo julkaisee neljässä erässä Kari Suomalaisen sarjan Välskärin kertomuksia, joka siis ilmestyi Lukemista kaikille -lehdessä numeroissa 11-12/49 - 4/50. Tarkoitusta varten on professori Suomalainen ystävällisesti luovuttanut alkuperäispiirroksia kuvattaviksemme, joten painojälkeä voidaan pitää sangen uskollisena. Pienennys on 45 % alkuperäisestä.

Jännitysnovellien lisäksi Kari on kirjoittanut ainakin yhden nuortensarjan. Poikien seikkailukirjaston numerona 114 ilmestyi 1948 nimimerkki Jasperin kirjoittama ja Kari Suomalaisen kuvittama jännäri Yhdeksästoista askelina.

Wen ihatti kypäille ja silän johdolla meitä elävällä pöytä.

Professori Rillin pelastus

Professori Rilli ajatteli on pelastus tehtäväksi.
Elokuussa tehtiin laulu ja professoori lähti to pöytä seuran.
Rillillä on yksi hevonen.
Tässä näin on pelastus.
Kyllä laulu pelastus, on hen oita pelastus.